

Nahîfî'nin Dîvânında Bulunmayan Beş Gazeli The Five Ghazels Which are Not in Nahîfî's Divan

Cenk AÇIKGÖZ¹

Geliş Tarihi: 10.01.2017 / Düzenleme Tarihi: 13.02.2017 / Kabul Tarihi: 14.02.2017

Özet

Klasik Türk edebiyatında şiir mecmuaları, farklı şairlere ait şiirlerin bir araya getirildiği antoloji niteliğindeki eserleri ifade etmektedir. Şiir mecmualarının klasik Türk edebiyatı araştırmalarına katkısı pek çoktur. Birçok önemli şairin çeşitli sebeplerle dîvânlarında yer almayan şiirlerinin, şiir mecmuaları sayesinde ortaya çıkarılması, bu katkıların başında gelir. Ortaya çıkarılan bu şiirler, şairlerin dîvânlarının tenkitli metni hazırlanırken metne dâhil edilmekte ve dîvânlara katkı sağlamaktadır. Bu çalışma, yukarıda sözü edilen araştırmalarla benzer amaçlar taşımaktadır. Çalışmada XVIII. yüzyıl klasik Türk edebiyatının önemli şairlerinden Nahîfî'nin, dîvânında bulunmayan ama Süleymaniye Kütüphanesi'nin Hamidiye Bölümü'ne kayıtlı 1186 numaralı mecmuada yer alan beş gazeli ele alınmıştır.

Nahîfî, Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî'nin Mesnevî'sini Farsçadan Türkçeye tercüme ederek hem kendi devrinde hem de kendi devrinden sonra, dikkat çeken ve saygı duyulan bir şair olmuştur. Nahîfî aynı zamanda hacimli bir dîvâna sahiptir. Çoğu mesnevi şeklinde kaleme alınmış toplam 25 eseri olan Nahîfî, oldukça üretken bir şairdir.

İncelenen mecmuada, Nahîfî'ye ait 26 şiir bulunduğu tespit edilmiştir. Bu şiirlerin beşi Nahîfî Dîvânı'nda bulunmamaktadır. Çalışmamızda; sözü edilen mecmuada geçen ama Nahîfî Dîvânı'nda bulunmayan beş gazele ve bu gazellerin nesre çevirisine yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Nahîfî, mecmua, XVIII. yüzyıl, klasik Türk şiiri, gazel.

Abstract

The mecmua of poetry in the Turkish classical literature express works which kind of anthologies and various poems are collected. The mecmuas of poetry have a great number of contributions in classical Turkish studies. Considering this contributions, thanks to the mecmuas of poetry, a lot of poems which are not take part in the divans of the many important poets discovering have come first. This discovered poems have been incorporating the text and have contributing to divans when the critical editions of the poems in divans are prepared. This article has been prepared towards this perception. This work is about Nahîfî, an important poet of 18th, and his 5 ghazels which are not included in Nahîfî's divan. The ghazels are manuscript in the Library of Suleymaniye Hamidiye collection, on number 1186.

Nahîfî translated Mesnevi from Persian into Turkish which fairly famous and sizable work of Mevlana Celaleddin-i Rumi and because of this he have become a curious and respected poem both his age and the ages which came from after dead of Nahîfî. At the same time he have a quite sizable divan. He has had 25 works, many of them written in the form of masnavi. Considering this, it can be said that he is quite a productive poet.

We determined 26 poems related to Nahîfî in Mecmua. Five poet among in this 26 poems is not existed in the Divan of Nahîfî. Beside, the text of ghazels which are not in Nahîfî's divan were given and translated into modern Turkish.

Keywords: Nahîfî, mecmua, eighteenth century, classical Turkish poetry, ghazel.

¹ Okt. Dr. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Türk Dili Bölümü. Bolu, Türkiye.
E-Posta: cenkacikgoz@ibu.edu.tr

Giriş

Klasik Türk edebiyatı şairleri, şiirlerini genellikle “dîvân” adı verilen kitaplarda toplamışlardır. Bundan dolayı şairlerin şiirlerine ulaşılmak istendiğinde akla ilk gelen kaynaklar dîvânlarıdır.

Şairlerin bazı şiirleri dîvânlarda yer almaz; Birçok şiir ve şairin tespitinde mecmualar da önemli rol oynamaktadır. “... şiir mecmualarını asıl önemli kılan, şairlerin dîvânlarına dahi geçmemiş, muhtemelen herhangi bir dîvânın tertibini takiben kaleme alınmış manzumeler içermeleridir. Yazma kütüphanelerinde sayısız örnekleri bulunan mecmualar bu gözle incelendiğinde, günümüze kadar ulaşmamış birçok şiirin hatta şairin varlığından haberdar olmak mümkündür (Yılmaz, 2008: 255-256).”

Hemen her şairin dîvânına çeşitli nedenlerle girmemiş manzumeler olabilir. “Mecmualar gün ışığına çıkarıldıkça veya metin hazırlayanlar tarafından dikkate alındıkça, şairin dîvân dışında kalan şiirleri en aza inmiş olacaktır (Aydemir, 2001: 152).” “Neşredilmiş dîvânlarda bulunmayan kısımlar bazen bir gazel, bir kaside vb. olabildiği gibi bazen de bir manzumenin tek bir beyti şeklinde ortaya çıkmaktadır. Bu durum dikkate alınacak olursa, mecmuaların muhteviyatını incelemenin klasik edebiyat araştırmalarına epey katkı sağlayacağı inkâr edilemez bir gerçektir (Yılmaz, 2008: 256).”

Mehmet Çavuşoğlu, Amrî Dîvânı'nın ön sözünde mecmular konusundaki tespitini şöyle ortaya koymaktadır:

“... nazîre ve şiir mecmualarından yararlanarak Amrî'nin dîvânını elverdiği kadarıyla tamamlamak yoluna koyuldum. Mecmuaların içine girince, ilmî veya gayriilmî bizde yayınlanmış hiçbir dîvânın tam olmadığını müşahede ettim. Ahmed Paşa, Nizâmî, Necâtî, Hayâlî, Bâkî, Zâtî gibi şairlerin, hele Figânî'nin şiirlerinin bir kısmının nazire mecmualarında kalıp dîvânlarına alınmadığı ortaya çıktı. Acaba o şiirler bizzat şair tarafından mı, yoksa müstensihler tarafından mı dîvân dışında bırakılmışlardır? Yoksa şair dîvânına almamış mıdır? Bu durum başlı başına bir inceleme konusudur (Çavuşoğlu, 1979: 2).”

Mecmualar araştırmacılara önemli faydalar sağlar; ama mecmualarda yanıltıcı bilgilerle karşılaşmak da mümkündür. Mecmualarda bazen, bir şairin şiiri başka bir şaire isnat edilebilmektedir. Bu durumun mecmuaların güvenilirliğini azalttığı düşünülse de mecmualar çoğu kez şairlerin şiirlerine ulaşmamızı sağlayan zengin kaynaklardır.

50^b-120^a numaralı varakları arasındaki bölümü yüksek lisans tezi olarak çalıştığımız, Süleymaniye Kütüphanesi'nin Hamidiye Kitaplığı'nda bulunan 1186 numaralı şiir mecmuası, XV. yüzyıldan XVIII. yüzyıla kadar yaşamış şairlerin şiirlerini barındıran geniş bir yelpazeye sahiptir (Açıkgöz, 2012: XIV). Eser, Îsâzâde Abdullâh tarafından yazılmış ve Ramazan 1135/Haziran-Temmuz 1723 tarihinde tamamlanmıştır (Açıkgöz, 2012: XIII). Bu mecmua, Cinânî Dîvânı (Okuyucu, 1994) ve Livâyî Dîvânı (Seyhan, 2002) gibi dîvânlar hazırlanırken tenkitli metne dâhil edilmiştir.

Bu mecmuayı incelerken dîvânları çalışılmış bazı şairlerin, dîvânlarında bulunmayan şiirleriyle karşılaştık. Bu şairlerden biri de XVII ve XVIII. yüzyıllarda yaşamış olan Süleymân Nahîfî'dir. Mecmuada Nahîfî'ye ait olan ama Nahîfî Dîvânı'nda bulunmayan beş gazel tespit ettik. Bu gazellerin mecmuanın yanı sıra Nahîfî Dîvânı'nda da bulunan gazellerle bir arada verilmiş olması, bu gazellerin de Nahîfî'ye ait olduğu düşüncesini güçlendirmektedir. Ayrıca şiirlerin dış yapısı, ahenk ve üslubu Nahîfî'nin şiir anlayışına uygundur. Nahîfî gibi önemli bir şairin bilinmeyen şiirlerini ortaya çıkarmanın kültür, dil ve edebiyata katkısı olacağı düşüncesiyle bu şiirleri yayınlamaya karar verdik. Nahîfî'nin hayatı ve eserlerini ele alan çok sayıda araştırma bulunmaktadır. Bu araştırmaların en önemlileri Nahîfî'nin dîvânı ve manzum Mesnevî tercümesini ele alır. Nahîfî Dîvânı'nın tenkitli metnini hazırlayan A. İrfan Alpay eserin başında, tezkirelere ve çeşitli biyografik kaynaklara başvurarak Nahîfî hakkında geniş bilgi vermektedir. Nahîfî'nin manzum Mesnevî tercümesi üzerine çalışan Âmil Çelebioğlu da bu eserin başında Nahîfî'nin hayatı ve edebî kişiliği hakkında, özellikle de çeşitli tezkirelerden yararlanarak bilgi vermiştir. Şaban Er; Nahîfî'nin hayatı ve eserlerini genel olarak incelemiş, Nahîfî hakkındaki eksik ve yanlış bilgilere değinmiş, Nahîfî hakkında ulaştığı yeni bilgileri ortaya koymuştur. Bu eserlerin Nahîfî hakkında doyurucu bilgiler verdiğini göz önüne aldık; Nahîfî'nin sadece beş yeni şiirini ortaya çıkarmayı amaçladığımız bu çalışmamızda Nahîfî'nin hayatı, eserleri ve edebî şahsiyeti hakkında ayrıntılı bilgiler vermektен kaçındık.

Nahîfî'nin İlgili Mecmuada Bulunan Şiirleri

Nahîfî'nin şiirleri, Süleymaniye Kütüphanesi'nin Hamidiye Kitaplığı'nda bulunan 1186 numaralı şiir mecmuasına belirli bir tertip gözetilmeden kaydedilmiştir. Mecmuanın yüksek lisans tezi olarak çalışılmış 1^b-50^a varaklarından ibaret bölümünde Nahîfî'nin sadece bir gazeli bulunmaktadır (Çaylak, 2010: 75). Bu gazel Nahîfî Dîvânı'nda da vardır. Mecmuanın yüksek lisans tezi olarak çalıştığımız 50^b-120^a varakları arasındaki bölümde ise Nahîfî'nin, biri Nasûhî'nin tahmisi içerisinde yer alan 23 gazeli bulunmaktadır (Açıkgöz, 2012: 227). Bunların 19'u Nahîfî Dîvânı'nda yer almakta, 4'ü ise dîvânda bulunmamaktadır. Mecmuanın geriye kalan 120^b-195^a varaklarından ibaret olan bölümü çalışılmamıştır. Bu bölümde Nahîfî'ye ait bir tahmis ve bir de gazel bulunmaktadır. Tahmis, Bâkî'nin meşhur “saf saf” redifli gazeline yapılmıştır ve Nahîfî Dîvânı'nda da vardır. Bahsi geçen gazel ise dîvânda yoktur. Buna göre mecmuada yüksek lisans tezi olarak çalıştığımız bölümde 23, diğer bölümlerde 3 olmak üzere Nahîfî'ye ait 26 şiir bulunmaktadır. Nahîfî'nin 24 gazelinin ilk beyitleri ve tahmislerin ilk bentleri, mecmuada verilmiş sırasına göre aşağıda yer almaktadır. Ayrıca, bahsi geçen beyit ve bentler tarafımızdan nesre çevrilmiştir.

1. Göz gördü gönül sevdi seni ey yüzi mâhum
Kurbânun olam bunda benüm var mı günâhum
(H: 21^a, ND: G. 333.)

[= Ey ay yüzlüm! Seni göz gördü, gönül sevdi. Kurbanın olayım, benim bunda ne günahım var?]

2. Hülûş o âfete [mağz-ı] hañâ imiş hayfâ
Meger o gönçe hezâr-âşinâ imiş hayfâ
(H: 80^b, ND: G. 10.)

[= O afetle samimi olmak hatanın ta kendisiymiş, yazık! Meğerse o gonca çok kişiyle dostluk edermiş, yazık!]

3. Derd-i hasretle kuduñ güşe-i miñnetde beni
Bu kadar ʿarz-ı maħabbet kanı ey mäh kanı
(H: 82^b, ND: G. 496.)

[= Ey ay! Beni sıkıntı köşesinde hasret derdiyle bıraktın. Hani o kadar sevgini ifade etmiştin, hani?]

4. O diller kim ħarım-i vuşlatuñdan durlardur hep
Mişâl-i şîşe seng-i hecr-ile meksûrlardur hep
(H: 83^a, ND: G. 53.)

[= O gönüller sana kavuşma hareminden hep uzaktır, ayrılık taşıyla şişe gibi hep kırılmıştır.]

5. Ğamuñla ħasta yatur cân-ı müstemendüm gel
Esîr-i ʿişkuñı bîmâr eden efendüm gel
(H: 85^b, ND: G. 315.)

[= Aşkına esir olanı hasta eden efendim, gel! Zavallı gönlüm senin kederinle hasta yatar, gel!]

6. Bildüñ esîr-i zülf-i perîşānuñ olduğum
Duyduñ netîce bende-i fermānuñ olduğum
(H: 86^a, ND: G. 342.)

[= Senin darmadağın saçına esir olduğumu bildin. Sonuçta emir kulun olduğumu duydun.]

7. Baña sensüz ne ħâşıl serv-i nāzum seyr-i gülşenden
Nedür farkı yanumda âteş-i hecrüñle külğenden
(H: 86^b, ND: G. 380.)

[= Ey nazlı selvim! Sensiz gül bahçesini gezmekle ne elde edebilirim? Ayrılığının ateşiyle (yanarken) yanımda onun külhandan ne farkı var?]

8. Düşdi dil-i fütâde bir şüh-ı bî-amāna
Kāni^c degül cefāya rāzî degül figāna
(H: 87^a, ND: G. 452.)

[= Âşık gönül, amansız bir şûha düştü; eziyete razı değil, feryada da razı değil.]

9. Tıtdı dünyayı yine âh u figānum şimdi
Halka fâş etdi benüm rāz-ı nihānum şimdi
(H: 87^b, ND: G. 518.)

[= Ah ve feryadım şimdi yine dünyayı kapladı, şimdi benim gizli sırrımı halka açıkladı.]

10. Çekdik egerçi cevır ü cefāñı neçe neçe
Gördük kemâl-i mihr ü vefāñı neçe neçe
(H: 87^b, -ND.)

[= Gerçi senin sıkıntı ve eziyetini pek çok çekdik (ama) sevgi ve vefanı da tam anlamıyla, pek çok gördük.]

11. Êtsem ʿaceb mi medĥ ü şenāñı neçe neçe
Şād eyledüñ bu ʿabd u gedāñı neçe neçe
(H: 88^b, -ND.)

[= Sana pek çok övgüde bulunsam şaşılır mı? Bu kulunu ve dilencini pek çok mutlu ettin.]

12. Kanı ol dem ki senüñ bülbül-i nālānuñ idüm
Şevĥ-ıla nağme-ı rāz-ı gül-i ħandānuñ idüm
(H: 92^a, ND: G. 336.)

[=Senin inleyen bülbülün olduğum, gülen gülün için neşeyle nağmemi süslediğim o zamanlar hani?]

13. Bu şeb recā-yı dil ol dil-rübāya söylendi
O şûha ħāle münāsib ħikāye söylendi
(H: 96^b, ND: G. 508.)

[= Gönlün isteği bu gece, o gönül kapan güzele söylendi. (Böylece), o şûha duruma uygun bir hikâye anlatıldı.]

14. Gördüm o şeh-i ħüsni dün aĝyār yanında
Eksük degül elbette gülüñ ħār yanında
(H: 96^b, ND: G. 450.)

[= O güzellik padişahını dün rakiplerin yanında gördüm; elbette gülün yanından diken eksik olmaz!]

15. Şaĥın tâb-ı nigeħden rüyuña zülfüñ niĥāb etme
Murād üzre baĥılmaz saña bî-ħüde ħicāb etme
(H: 97^a, ND: G. 444.)

[= Sakın nazar endişesiyle saçını yüzüne peçe yapma! Sana (zaten) istendiği gibi bakılamaz, boş yere utanma.]

16. Rāst geldüm o büte serv-i çemānum dēyerek
Sāķî-i bezmgeħ-i behcet ü ānum dēyerek
Māye-i cân u dilüm rüĥ-ı revānum dēyerek
ʿArz-ı ħāl eyledüm ol āfete cânum dēyerek
Baĥ benüm ħālūme ey şāĥ-ı cihānum dēyerek
(H: 98^a, -ND.)

[=Ben "Ey salınan selvim, güzellik ve cazibe meclisinin sâkîsi, gönül ve canımın özü, tatlı bir ruha benzeyen sevgilim!" derken o puta rastladım. O afete "Canım, ey dünya padişahım! Benim hâlime bak!" diyerek hâlimi arz ettim.]

17. Te³şîr édüp du^câ-yı icâbet-ķarînumüz
Bir gün olur ki şâd ola ķalb-i ĥazînumüz
(H: 99^a, -ND.)

[=Kabul edilmeye yakın olan duamız etkisini gösterir; bir gün gelir, üzüntülü kalbimiz mutlu olur.]

18. Âĥ édüp ^carz éderem ĥâlûmi her gâĥ saĥa
Eylemez mi e³er âyâ bu ķadar âĥ saĥa
(H: 102^a, ND: G. 43.)

[= Ah edip sana hâlimi her an bildiririm; acaba bu kadar ah seni etkilemez mi?]

19. Ol ki her ĥâl-ile Mevlâsına şâkir bulunur
Güşe-i ^cizz-i ķanâ^catde mûcâvir bulunur
(H: 103^a, ND: G. 128.)

[= Mevlâ'sına her an şükreden o (kimse), azla yetinmenin itibarlı köşesinde itikâfa çekilir.]

20. Dil ĥasretûñle lâle-şîfat daĥ u yaradur
Çeşmüm mişâl-i gonçe-i gül pâre pâredür
(H: 106^a, ND: G. 103.)

[= Gönül senin hasretinle lale gibi yara yara olmuştur. Gözüm de gül goncası misali parça parçadır.]

21. O mâĥ-tâbı baĥa gösterür mi devr-i felek
Ķalur mı ĥasretümüz yoĥsa tâ kıyâmete dek
(H: 111^a, ND: G. 292.)

[= Kader bana o ay işiğina benzeyen sevgiliyi gösterir mi? Yoksa hasretimiz kıyamete kadar sürer mi?]

22. Ĥün-ı ciĥerle ĥâşıl olur ^cişretüm benüm
Rûz-ı ezelde böyle gibi kısmetüm benüm
(H: 112^b, ND: G. 338.)

[= Benim içkim, ciğer kanından elde edilir; benim kısmetim ezelden böyle gibidir.]

23. Gül-çîn-i ümîd olma bu dehrûñ çemeninden
Ârâm-ı şafâ umma şakın encümeninden
(H: 113^b, ND: G. 372.)

[= Bu dünyanın çimenliğinden ümit gülü derme; sakın onun meclisinden neşenin rahatlığını umma.]

24. Süpürüp ĥâk-i der-i pâķûñi müĥgânum ile
Şulayam reh-güzerûñ dîde-i ĥiryânum ile
(H: 119^a, ND: G. 446.)

[= Senin temiz kapının toprağını kirpiğimle süpürüp geçtiğin yolu aĥlayan gözümle sulayayım.]

25. Nâvek-endâz-ı nigâĥ olsa o cânân şaf şaf
Cân vérür zaĥmına ervâĥ-ı şehîdân şaf şaf
Şevket-i ĥüsnini étdükçe nümâyân şaf şaf
Müjfe] ĥaylîn düzer ol ĥamze-i fettân şaf şaf
Güyyiâ cenge ırur nîze-güzârân şaf şaf
(H: 130^b, ND: Tah. 8.)

[= O sevgili, bakış okunu saf saf atsa o yaraya şehitlerin ruhları saf saf can verir. Güzelliğinin heybetini saf saf gösterdikçe o cazibeli yan bakış da kirpik süvarilerini saf saf dizer; sanki mızraklı askerler saf saf savaş düzeni alır.]

26. Nev-rûz érişüp aldı ele lâle ayaĥı
Görindi yine şâĥ-ı gülûñ taze çerâĥı
(H: 133^b, -ND.)

[= Nevruz erişti; lale, kadehi ele aldı. Yine gül padişahının taze meşalesi göründü.]

Dîvânda Bulunmayan ve Mecmuada Yer Alan Gazeller [Ķazel-i Nahîfî]

1.

Me^cülû Fâcîlâtü Me^câcîlû Fâcîlün
Muzâri^c - - . / - . . . / . - . . / - . -

1. Çekdik egerçi cev^r ü cefâñı neçe neçe
Gördük kemâl-i mihr ü vefâñı neçe neçe
2. Ķurbânuñ olduĥum yine lu^tf u ^ca^tâ bilür
^cÂşîķ çekerse renc ü ^canâñı neçe neçe
3. Ben ĥam degüldür aĥlar isem sevdüğüm senüñ
Mevlâ füzün-ter éde şafâñı neçe neçe

1. H: 87^b.

¹ Gerçi senin sıkıntı ve eziyetini pek çok çekdik (ama) sevgi ve vefanı da tam anlamıyla, pek çok gördük.

² Kurbanın olduĥum! Âşîķ sıkıntı ve zahmetini pek çok çekse de (bunları) yine lütuf ve bahşîş bilir.

³ Ey sevdiğim! Ben aĥlar isem dert deĥildir. Mevlâ senin neşeni daha çok artırsın.

4. Gelmez kanâcât iki gözüm saña bakmadan
Görsem cemâl-i şâf-nümâñı nêçe nêçe
5. Tâ haşr olunca şanma ferâmûş eder göñül
Dest-i nevâzişüñle câtañı nêçe nêçe
6. Hîç görmedüm humâr-ı firâkuñ gibi belâ
Çekdüm melâl-i hüş-ı riyâñı nêçe nêçe
7. El-ħak bu ħüsn-i ħulķ ile luķ [u] nevâzişüñ
Êtmîş ziyâde ħüsn ü bahâñı nêçe nêçe
8. Şâm u seħerde vird-i zebân eyledüm senüñ
Medħ ü şenâ vü ħayr-ducâñı nêçe nêçe
9. Bilmez mi yâr derd-i derûnuñ **Naħîfiyâ**
Güş eyler iken âħ u nevâñı nêçe nêçe

[Gazel-i Naħîfi]

2.

*Mefcülü Fâcîlâtü Mefcîlü Fâcîlün
Muzâri^c - - - / - - - / - - - / - - -*

1. Êtsem caceb mi medħ ü şenâñı nêçe nêçe
Şâd eyledüñ bu cabd u gedâñı nêçe nêçe
2. Mevlâ müyesser êtse o rûz-ı vişâli kim
Sürsem şafâ-yı rûħ-fezâñı nêçe nêçe
3. Ĥaşâ ferâgat eyleye sen mâh-ı cîşveden
cîşkuñla çekse cevır ü cefâñı nêçe nêçe
4. Sen saña her ne lâyıķ ise eyle bendeñe
Ben eyledüm ħabûl rızâñı nêçe nêçe
5. Eşcâr-ı tâze ile o mâha **Naħîfiyâ**
cArz eyle câşıkâne edâñı nêçe nêçe

[Gazel-i Naħîfi]

3.

*Feçilâtün Feçilâtün Feçilâtün Feçilün
Remel . . . - - / - - - / - - - / - - -*

1. cArz-ı ħâl eyledüm ol âfete cânım deyererek
Baķ benüm ħâlüme ey şâh-ı cihânum deyererek
2. Ķaddümi reh-güzer-i yâra varup dâl êtdüm
Beni pîr eyledüñ ey tâze cüvânum deyererek
3. Bâğdan bâğa güzâr êtmedeyem ħasret-ile
Ķandadır Ķandadır ol serv-i revânum deyererek
4. Sînemi nâvek-i müjgânına tutdum yâruñ
Ben de mecrûħuñam ey kaşı kemânum deyererek
5. Eyledüm yâra **Naħîfi** yine biñ carz-ı niyâz
Seni n'eyler göresin âħ u figânum deyererek

⁴ İki gözüm! Sana bakmaya doylmaz; temiz görünümlü yüzünü pek çok görsem...

⁵ Gönül, senin o iltifat elini ve pek çok yardımını kıyamet gelinceye kadar unuttur sanma!

⁶ İkiyüzlülük denen zehrinin üzüntüsünü de pek çok çektim (ama) ayrılığının mahmurluğu gibi hiçbir bela görmedim.

⁷ Doğrusu senin bu yaratılış güzelliğınle lütuf ve iltifatın, güzellik ve değerini pek çok artırmış.

⁸ Senin övgünü ve hayır duanı, sabah akşam pek çok (defa) dilime doladım.

⁹ Ey Naħîfi! Sevgili, senin ahını ve nağmeni pek çok (defa) işitirken içindeki derdini bilmez mi?

2. H: 88^b.

¹ Sana pek çok övgüde bulunsam şaşılır mı? Bu kulunu ve dilencini pek çok mutlu ettin.

² Mevlâ, o kavuşma gününü nasip etse de ruha tazelik veren sefanı pek çok sürsem.

³ (Âşık), aşkınla sıkıntı ve eziyetini pek çok çekse de sen nazlı, ay gibi sevgiliden asla vazgeçmez.

⁴ Sen kendine her ne layık ise kölene de onu yap. Ben isteğın (neyse) pek çok (defa) kabul ettim.

⁵ Ey Naħîfi! O ay gibi sevgiliye, âşıkane tarzını, tâze şiiirlerle pek çok (defa) arz et.

3. H: 98^a. Bu gazel, Nasûhi'nin Naħîfi'nin gazeline yaptığı tahmisiin içinden Naħîfi'ye ait beyitler alınarak elde edilmiştir.

Yani mecmuuda bu gazel kendi başına yer almamakta, Nasûhi'nin tahmisii içerisinde geçmektedir.

¹ O afete "Canım, ey dünya padişahım! Benim hâlime bak!" diyerek hâlimi arz ettim.

² "Ey tâze delikanlım, beni yaşlandırdın!" diyerek sevgilinin yolunun geçtiği yere vardım; boyumu dâl harfi gibi eğdim.

³ "O akan selvim nerededir, nerededir?" diyerek hasretle bağdan başa dolaşmaktayım.

⁴ "Ey yay kaşım, ben de yaralınım!" diyerek göğsümü sevgilinin kirpik okuna tuttum.

⁵ Ey Naħîfi! Sevgiliye "Seni ah ve haykırışım ne yapar, göresin!" diyerek yine bin yakarış arz ettim.

[Gazel-i Nahîfî]

4.

*Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mef'â'ilü Fâ'ilün
Muzâri^c - - - / - - - / - - - / - - -*

1. Te³şîr edüp du^câ-yı icâbet-ķarînümüz
Bir gün olur ki şâd ola ķalb-i ĥazînümüz
2. Nâm-ı ümîd olmasa zâhir ^caceb degül
Pürdür sevâd-ı âh-ıla naķş-ı niĝînümüz
3. Yıllarca görmedük biz o meh-pâreyi dirîĝ
Hep ĥasret-ile geçdi şühür ü sinînümüz
4. Biz âb-ı bî-temevvüc-i baĥr-i maĥabbetüz
Yokdur cihânda kimseye ĥîn-i cebînümüz
5. Ey ĥasm bî-te³emmül emîn olma kim bizüm
Feryâd ü nâledür sipeh-i der-kemînümüz
6. Biz çekmezüz ^cadü elemin bâ-ĥuşûş ola
Ma^cmüre-i du^câ gibi ĥışn-ı ĥaşînümüz
7. Böyle ķalursa ĥasret-i mir³ât-i ^carîzuñ
Bir lafz-ı âhdur nefes-i vâ-pesînümüz
8. Birķaç güher zühür eder elbet Nahîfîyâ
Cüş eyledükçe şab^c-ı leşâfet-rehînümüz

Gazel-i Nahîfî

5.

*Mef'ûlü Mef'â'ilü Mef'â'ilü Fe'ûlün
Hezec - - - / - - - / - - - / - - -*

1. Nev-rüz erişüp aldı ele lâle ayaĝı
Görindi yine şâh-ı gülün taze ĥerâĝı
2. Zâhid bir iki câm-ıla kıl tenķiye-i dil
Gel şâf olalum neĥeye dek ĥuşķ-ı dimâĝı
3. Mecnün ile Ferhâdî başa eylemeñüz yâd
Ben şâh-ı ĝamem n'eyleyeyin deşt-ile daĝı
4. Biz mu^ctekidüz anuñ-iĥün bâde-fürüşa
Söyinmedi dünyâ şuralı hergiz ocaĝı
5. Fânüs-ı ĥayâl oldu tenüñ bezm-i cefâya
Şem^c eyle Nahîfî dil-i zârındaki daĝı

Kısaltmalar

- a.s. 'aleyhî's-selâm
G. Gazel
H Süleymaniye Kütüphanesi Hamidiye Kitaplığı 1186 numaralı Mecmû'a-i Eş'âr
ND Nahîfî Dîvânı
s. sayfa
Tah. Tahmis

İşaretler

- " " Alıntı veya vurgulama
[] Yazmada olmayıp eklenecek veya onarılan yerler
[=] Çeviri

4. H: 99^a.

¹Kabul edilmeye yakın olan duamız etkisini gösterir; bir gün gelir, üzüntülü kalbimiz mutlu olur.

²Umudun adı görünmese buna şaşılmaz; (çünkü) mühürümüzün nakışları, ahın siyahlığıyla doludur.

³Eyvah! Biz, o ay parçası gibi sevgiliyi yıllarca görmedik; ay ve yıllarımız hep hasretle geçti.

⁴Biz sevgi denizinin dalgalanmayan suyuuz; dünyada kimseye kaş çattığımız yoktur.

⁵Ey düşman! İyice düşünmeden kendinden emin olma; çünkü bizim pusudaki askerimiz haykırma ve inlemedir.

⁶Özellikle de dua şehri gibi sağlam bir kalemiz olursa biz düşman kederi çekmeyiz.

⁷Senin yanağının aynasına hasret böyle sürerse son nefesimiz bir "ah" sözüdür.

⁸Ey Nahîfî! İncelikleri elinde tutan mizacımız coştukça elbette birkaç inci ortaya çıkar.

5. H: 133^b, -ND.

¹Nevruz erişti; lale, kadehi ele aldı. Yine gül padişahının taze meşalesi görüldü.

²Ey kaba sofu! Bir iki kadehle gönlünü temizle! Gel saf olalım; bu geniz kuruluşu ne zamana kadardır?

³Mecnun ile Ferhad'ı bana anmayınız. Ben dert padişahıyım; çöl ile dağ ne yapayım?

⁴Onun ocağı, dünya durduğundan beri alsa sönmedi; biz onun için meyhaneciye inanırız.

⁵Ey Nahîfî! Tenin eziyet meclisine hayal feneri oldu. İnleyen gönlündeki yanık yarasını da mum yap.

Sonuç

Nahîfî, XVIII. yüzyıl klasik Türk edebiyatında önemli bir yer tutan, büyük bir şairdir. Çalışmamızda Nahîfî'ye ait bilinmeyen gazeller ortaya çıkarılmıştır. Gazeller bugünkü Türkçeye nesre çevrilmiş, böylece günümüz okuyucusuna gazellerin nasıl anlaşıldığının gösterilmesi amaçlanmıştır.

Mecmuaların, Nahîfî'ye ve dîvân sahibi diğer şairlere ait şiirlerin tespitinde ciddiye alınması ve değeri göz ardı edilmemesi gereken kaynaklar olduğu bir kez daha anlaşılmıştır. Mecmualar sayesinde çeşitli şairlere ait dîvânların daha da zenginleştirilmesi ve bu dîvânlara yeni şiirlerin kazandırılması önemli ve sevindiricidir. Divanların önemli bir bölümün çalışılmış durumda olduğu bu dönemde, mecmualara olan ilgi artmıştır. Bu ilginin bundan sonra daha da artması muhtemeldir. Bu durumun tarih, kültür, dil ve edebiyatımıza, hatta coğrafya, sosyoloji gibi bilimlere de fayda sağlayacağı muhakkaktır.

Bu çalışmanın Türk edebiyatına bir parça da olsa katkı sağlamasını ve bu yolda yapılacak çalışmalara örnek olmasını ümit ederiz.

Kaynakça

- Açıkgöz, C. (2012). *Süleymaniye Kütüphanesi Hamidiye Kitaplığı 1186'da Kayıtlı Mecmû'a-i Eş'âr (vr. 50b-120a) (İnceleme-Metin)*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi / Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.
- Alpay, A. İ. (1992). *Nahîfî Süleymân Efendi (Hayâtı, Eserleri, Edebî Kişiliği ve Dîvânı'nın Tenkitli Metni)* (Cilt 1-2). (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Selçuk Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Aydemir, Y. (2001). Şiir Mecmûaları ve Metin Teşkilinde Mecmûaların Rolü. *Bilgi Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, 19, 147-156.
- Çavuşoğlu, M. (1979). *Amrî Dîvân Tenkidli Basım*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yay.
- Çaylak, Ö. (2010). *Mecmû'a-i Eş'âr (Hamidiye 1186) 1b-50a Yapraklarının Tenkitli Metni*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi / Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.
- Çelebioğlu, Â. (1967). *Mesnevî-i Şerif Manzum Nahîfî Tercümesi*. (Cilt 1). İstanbul: Sönmez Neşriyat.
- Er, Ş. (2014). {“Mesnevî-i Şerif” Mütercimi} Nahîfî Süleymân Efendi Külliyyâtı {Hayâtı-Bütün Eserleri-Eserlerinden Seçmeler-Yazma Nüshalarından Tıpkıbasımlar-Sâdeleştirmeler} ve On Eserinin Tıpkıbasımı, Tercümesi, Sâdeleştirilmesi. İstanbul: Kutup Yıldızı Yay.
- Okuyucu, C. (1994). *Cinânî (Hayâtı-Eserleri-Dîvânının Tenkidli Metni)*. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yay.
- Seyhan, K. (2002). *Livâyî Dîvânı (Metin-İnceleme)*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi / Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.
- Yılmaz, O. (2008). Metin Te'sisinde Şiir Mecmûalarının Katkısına Bir Örnek: Süleymâniye Kütüphanesi Hacı Mahmud Efendi Koleksiyonu 5214 Numaralı Mecmûa ve Muhtevâsı. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 1, 255-280.

Summary

This work is about Süleyman Nahifî, an Ottoman poet, and his ghazels which are not included in Nahifî's divan. This work has three main parts. The first part includes the importance of the mecmuas of poetry in the Turkish classical literature researches. Second part, includes a mecmua of poetry in Süleymaniye Library Hamidiye collection, recorded on number 1186 which is called Mecmu'a-i Eş'ar. In this part, we have also investigated Nahifî's ghazels which are not in Nahifî's divan but recorded in mecmua. We produced the text of five ghazels, which are not in Nahifî's divan, with transcription from Arabic letter to modern Turkish alphabet and translation from Ottoman Turkish to modern Turkish language.

The mecmua of poetry in the Turkish classical literature is a kind of anthology in which various Ottoman poets are collected. The mecmuas of poetry have a lot of contributions to classical Turkish studies. The mecmuas of poetry reflects the literary preference in its age. The compilers of mecmuas collect the best and popular poems in their centuries. This helps us understand the progress and change in literary preferences in different periods. The poems, which are recorded in the mecmuas of poetry, show the popularity of poets in their ages. Sometimes, the compilers of mecmuas sequence the nazire poems one after another. This nazire poems shows us by whom poets are influenced

Some poets did not compose a divan or their divans were lost. Some poems of certain poets are not found their divans. A lot of poems, which are not in the divans of the many important poets, were discovered thanks to mecmuas of poetry. These poems have been included in the text and have contributed to divans when the critical editions of the poems in divans are prepared. For example, researchers benefits from mecmuas of poetry when they prepared poems in divans of Amri, Helaki, Çakeri, Behiştî, Livayi and Hecri. This study on Nahifî's unknown ghazels was also prepared based on this approach.

Nahifî is a very important Ottoman poet who lived in eighteenth century. Usually he used amative poetry style in his poems. He also continued Baki's and Şeyhülislam Yahya's classical poetry style in eighteenth century. Nahifî translated Mesnevi, fairly famous and extensive work of Mevlana Celaledin-i Rumi, from Persian into Turkish and thus he became an intriguing and respected poet both in his age and the following ages after his death. At the same time, he has a quite sizable divan. He has had 25 works, many of them written in the form of masnavi. Considering this, it can be said that he is quite a productive poet.

We determined 26 poems related to Nahifî in Mecmu'a-i Eş'ar, a mecmua of poetry in Süleymaniye Library Hamidiye collection, recorded on number 1186. Five poems among in his 26 poems do not exist in the Divan of Nahifî. Places of all his poems in Mecmua have been pointed out. Besides, the text of ghazels which are not in Nahifî's divan were given and translated into modern Turkish. The results of the work are indicated in the last part.

